

מבט ארלוזורוב על שוק העבודה

עידו לן ויוני בן בשט

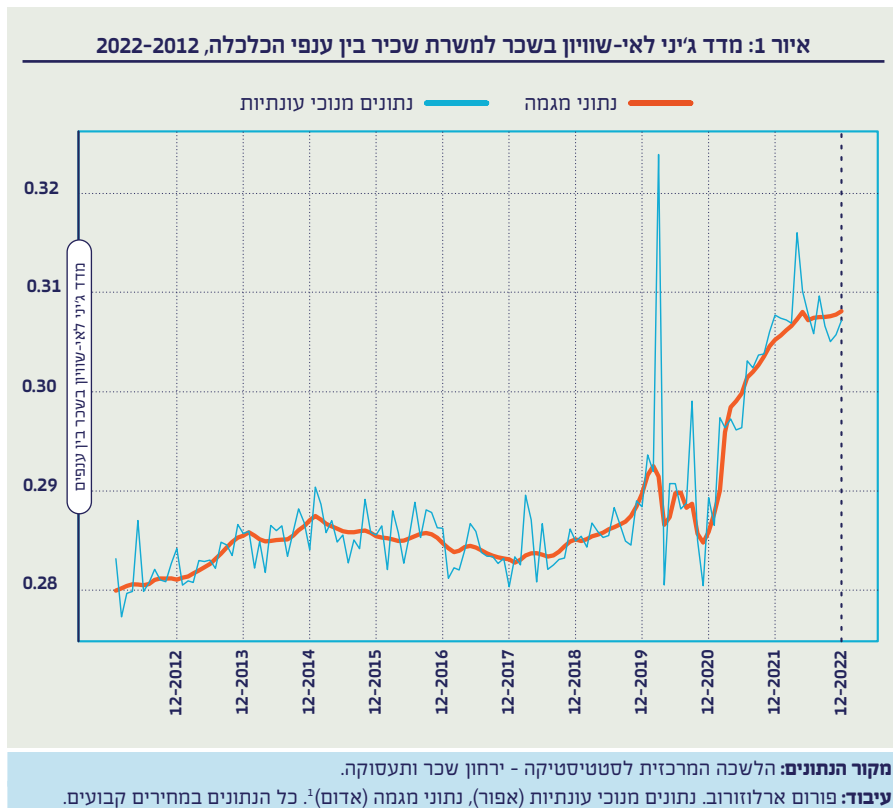

מרץ 2023
(נתוני דצמבר 2022)

עיקרי הממצאים:

- 1. סיכום שנת 2022 בשוק העבודה - שחיקת השכר:** שנת 2022 היתה שנת ההתאוששות של המשק הישראלי ממשבר הקורונה. אולם, עבור רוב העובדים היא התאפיינה בעיקר בשחיקת שכר ובעליית אי-השוויון, וייתכן שהיא מבשרת על עידן חדש של קיטוב בשוק העבודה.
- 2. אי-השוויון בשכר בין ענפי הכלכלה - הגבוה ביותר מאז 2012:** החל משנת 2014 ועד משבר הקורונה אי-השוויון בשכר בין עובדים בענפי הכלכלה השונים הצטמצם מעט. נתוני שוק העבודה העדכניים מצביעים על כך שצמצום זה נמחק לחלוטין ואי-השוויון בשנת 2022 הוא הגבוה ביותר מאז 2012.
- 3. המקור העיקרי לגידול באי-השוויון - ירידת השכר בענפים המתאפיינים בשכר נמוך:** השכר הריאלי של העובדים בענפים המאופיינים בשכר נמוך נשחק ב-10% ביחס למגמה ארוכת השנים, וזאת לעומת שחיקה של 3% בלבד בענפים המאופיינים בשכר גבוה.
- 4. הקיטוב בשוק העבודה מצמצם את מעמד הביניים:** נתוני התעסוקה מעידים על גידול במספר המשרות בקצוות השכר - היכן שהשכר גבוה או נמוך באופן יחסי. לצד גידול זה, נצפית ירידה במספר המשרות בענפים עם שכר בטווח הביניים.
- 5. לראשונה ניכרת ירידה בשכר הריאלי גם בענפים המאופיינים בשכר גבוה:** מבט ארלוזורוב מצביע בפעם הראשונה על כך שגם ענפים המאופיינים בשכר גבוה (רבעון עליון) חווים בחודשים האחרונים ירידה בשכר הריאלי.

1. אי-השוויון בשכר בין ענפי הכלכלה - הגבוה ביותר מאז 2012

ניתוח של אי-השוויון בשכר בין ענפים באמצעות מדד ג'יני, המדד המקובל למדידת אי-שוויון, מראה, כי לאחר מגמת ירידה באי-השוויון בין הענפים בין השנים 2015 ל-2018, נצפית החל משנת 2019, ולתוך משבר הקורונה, עלייה חדה באי-השוויון.

חשוב להזכיר את המגבלות של הניתוח שאנו מציגים בנייר זה. הנתונים המוצגים מבוססים על נתוני שכר ממוצע למשרת שכיר לפי ענף כלכלי (ברמת ענפי משנה) ומעודכנים לחודש נובמבר 2022 (נתוני הביטוח הלאומי, ירחון שכר ותעסוקה). מדד ג'יני שאנו מציגים בוחן את אי-השוויון בשכר ברוטו בלבד ועל כן אינו כולל הכנסות שאינן מעבודה (פנסיה, רווחי הון)

¹ נתונים מנוכי עונתיות ונתוני מגמה חושבו באמצעות X13-ARIMA ברמת הענף הכלכלי (2 ספרות) ותוך התחשבות בחגי ישראל העיקריים. הנתונים המוצגים הם מנוכי עונתיות באופן עקיף (ניכוי העונתיות נעשה ברמת סכימה נמוכה יותר מזו המוצגת). נציין כי בפרסומים הקודמים נעשה ניכוי עונתיות בשיטה הפרמטיבית (שיטת FE) ולכן ייתכנו שינויים.

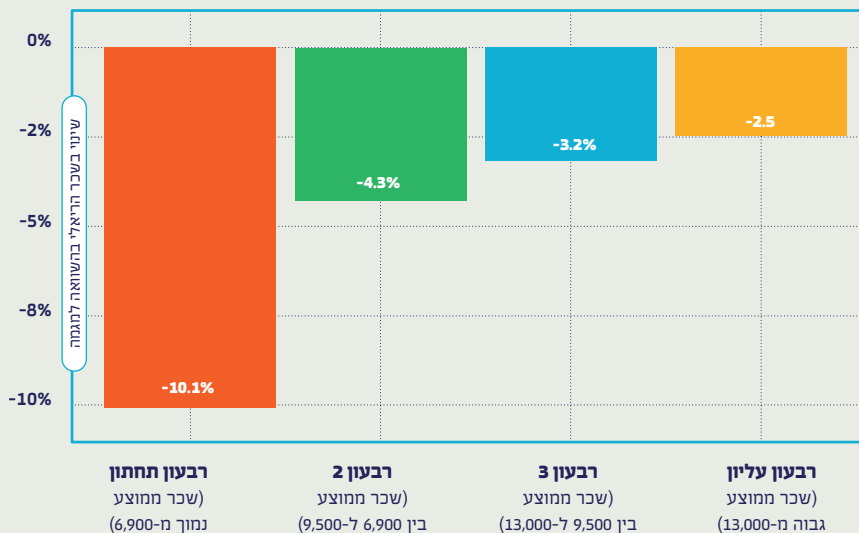
ואינו כולל גם מיסוי ותשלומי העברה (קצבאות). חשוב מכך, מדד זה בוחן את אי-השוויון רק בין ענפי הכלכלה. נתון זה מהווה מגבלה, משום שחלק משמעותי מאי-השוויון בשכר נובע מאי-השוויון בתוך הענפים עצמם², אך בשל מגבלת הנתונים לא ניתן לחשב אותו. בנוסף, הנתונים המוצגים מושפעים משינויים בתמהיל העובדים בכל ענף. לדוגמא, בשיאו של משבר הקורונה עובדים בעלי שכר נמוך בכל ענף הוצאו לחל"ת וכתוצאה מכך השכר הממוצע בכל הענפים גדל באופן חד (כפי שניתן לראות באיור 4). יחד עם זאת, בחודשים האחרונים המשק חזר כמעט לרמת התעסוקה ששררה בטרם משבר הקורונה, ובפרט הרבעון העליון והתחתון של הענפים מבחינת השכר הממוצע גדלו בשיעור התעסוקה ביחס לאוכלוסייה (ראו איור 3). עובדה זו עשויה להעיד על כך, שהגידול בפערי השכר בין הענפים אינו מושפע משמעותית משינויים בתמהיל העובדים. כמו כן, יש לציין כי הנתונים מתייחסים למשרת שכיר וייתכן כי חלק מהשונות בין הענפים מוסברת בחלקה על ידי שינוי בהיקפי המשרות, אך סביר שהשפעה זו חלשה יותר.

על אף המגבלות שפירטנו, מקור הנתונים בו אנחנו עושים שימוש הוא מקור הנתונים הרשמי היחיד עבור השכר במשק בשנת 2022, כאשר נתונים מהימנים ברמת הפרט צפויים להתפרסם לכל המוקדם במהלך שנת 2024.

² מדד ג'יני לשכר ברוטו עמד בשנת 2019 על 0.471 והיה יציב יחסית בין השנים 2012-2019 (בין 0.476 ל-0.471) (ראו: רוזנברג, מ. (2021). שכר והכנסה מעבודה לפי יישוב ומשתנים כלכליים נוספים 2019 (מס' 319). הביטוח הלאומי. סקרים תקופתיים)

2. המקור העיקרי לגידול באי-השוויון - ירידת השכר בענפים המתאפיינים בשכר נמוך

איור 2: השכר הריאלי הממוצע לפי רבעוני שכר בהשוואה לתחזית המגמה, נובמבר 2022

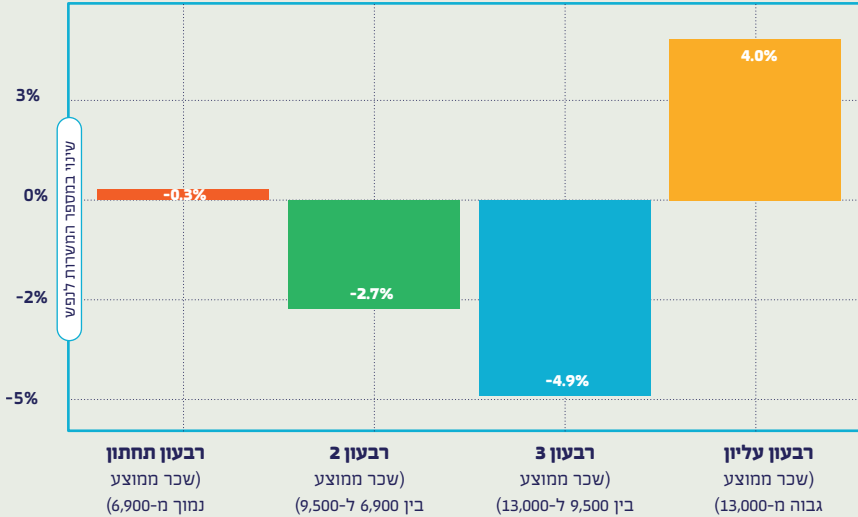
מקור הנתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - ירחון שכר ותעסוקה. **עיבוד:** פורום ארלוזורוב. המגמה היא המגמה ארוכת הטווח שחושבה לפי הנתונים עבור השנים 2012-2019 בטרנד לוג-לינארי. השינוי בשכר הוא ביחס למגמת השכר הריאלי במחירי 2020. נתונים מנוכי עונתיות. רבעוני הענפים באיור זה ובאיורים הבאים הם חלוקה של הענפים לפי רמת השכר הממוצע ב-2019.

איור 2 מציג את השינוי בשכר הממוצע בכל אחד מרבעוני השכר לעומת תחזית המגמה ארוכת הטווח (כלומר, על בסיס קצב עליית השכר הממוצע ששרר לפני משבר הקורונה). בכל רבעוני השכר, השכר הממוצע הריאלי (כלומר, בניכוי האינפלציה) נמוך יותר מהשכר כפי שהיה אמור לצמוח לפי המגמה ארוכת הטווח. עם זאת, שחיקת השכר לא זהה עבור כל העובדים: השכר של עובדים המועסקים בענפים המתאפיינים בשכר נמוך נשחק ב-10% לעומת תחזית המגמה, בעוד שהשכר של עובדים המועסקים בענפים המתאפיינים בשכר גבוה נשחק בכ-3% בלבד.

3. הקיטוב בשוק העבודה מצמצם את מעמד הביניים

איור 3: שינוי במספר המשרות לנפש בגיל העבודה ברבעוני הענפים, 2019 בהשוואה

לדצמבר 2022

מקור הנתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - ירחון שכר ותעסוקה, אוכלוסייה לפי ירחון סקר כוח אדם (אוכלוסייה בגיל העבודה +15). **עיבוד:** פורום ארלזורוב. נתונים מנכי עונתיות

במקביל לגידול באי-השוויון בשכר, איור 3 מציג את שיעור השינוי במספר המשרות לנפש לפי רבעוני הענפים. ראשית, שיעור המשרות לנפש בענפים ברבעון השכר התחתון (אדום) חזר לרמתו לפני הקורונה ושיעור המשרות לנפש בענפים ברבעון השכר העליון (צהוב) גדל משמעותית לעומת 2019. לעומת זאת, שיעור המשרות לנפש בענפים ברמות הביניים (ירוק וכחול) ירד משמעותית בעקבות המשבר. הפער בין מספר המשרות בענפים המאופיינים בשכר גבוה או בשכר נמוך לבין מספר המשרות בענפי הביניים מהווה עדות נוספת לתופעת הקיטוב בשוק העבודה הישראלי.³ תופעת הקיטוב מתבטאת בגידול של מספר המשרות בקצוות - היכן שהשכר גבוה ונמוך באופן יחסי, וזאת לצד ירידה במספר העובדים במעמד הביניים.⁴

³ ירון, א. (2021). השפעת שינויים טכנולוגיים על שוק העבודה, אתגרים והמלצות. בנק ישראל. חלק מکنס האגודה הישראלית לכלכלה.

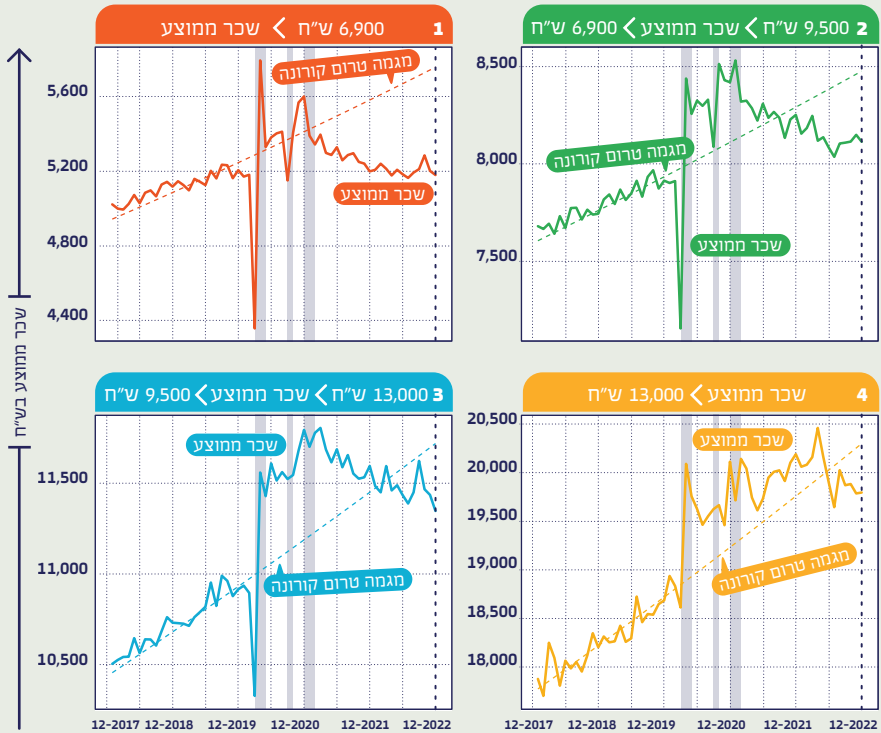
⁴ להרחבה על תופעת הדואליזציה בשוק העבודה בישראל ראו גם: קריסטל, ט. רוזנפלד-קינר, א. (2017). שינויים במבנה התעסוקה בישראל: משרד לקיטוב. סוציולוגיה ישראלית.

כלומר, על אף שמספר משרות השכיר יחסית לגודל האוכלוסייה דומה למספר ערב משבר הקורונה, ניתן לראות כי חל שינוי משמעותי בתמהיל המשרות: בעוד שמספר משרות השכיר בענפים המאופיינים בשכר ממוצע בינוני (רבעונים 2 ו-3, ירוק וכחול) ירד משמעותית, מספר המשרות בענפים המתאפיינים בשכר גבוה ובשכר נמוך (צהוב ואדום, בהתאמה) עלה או חזר לרמתו ב-2019. נציין עוד, כי שיעור המשרות לנפש בכלל שוק העבודה חזר כמעט לרמתו ערב משבר הקורונה (ירידה של פחות מאחוז⁵).

⁵ נציין גם כי קיימת עלייה קלה במספר העצמאים, כך ששיעור התעסוקה בכלל המשק הגיע לשיעור דומה לזה שלפני הקורונה.

4. שחיקת השכר מאפיינת את כלל ענפי המשק

איור 4: התפתחות השכר הממוצע הריאלי לפי רבעוני השכר בענף (2018-2022)

מקור הנתונים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - ירחון שכר ותעסוקה. **עיבוד:** פורום ארלוזורוב. המגמה היא המגמה ארוכת הטווח שחושבה לפי הנתונים עבור השנים 2012-2019 בטרנד לוג-ליניארי. השינוי בשכר הוא ביחס למגמת השכר הריאלי במחירי 2020⁶. נתונים מנוכחי עונתיות במחירים קבועים.

איור 4 מציג את התפתחות השכר הממוצע ברבעונים של ענפי הכלכלה לאורך זמן. ניתן לראות, כי מגמת הירידה בשכר הריאלי בחודשים האחרונים מאפיינת את כלל ענפי המשק, כשבחודשים האחרונים היא ניכרת גם בענפים המאופיינים בשכר גבוה (צהוב). עד החודשים האחרונים השכר הממוצע בענפים אלה היה גבוה מזו החזוי לפי המגמה ארוכת הטווח, אך בחודשים האחרונים גם בעלי השכר הגבוה החלו לחוות קיפאון ואף ירידה בשכר הריאלי. הירידות בשכר הריאלי משמעותיות במיוחד בהשוואה למגמת העלייה שאפיינה את כל ענפי המשק עד 2019 (קו מקווקו).

⁶ נציין כי בפרסומים הקודמים השתמשנו במחירי 2011

פורום ארלזורוב הוא מכון מחקר לעיצוב מדיניות, שהוקם על ידי הסתדרות העובדים החדשה, במטרה לבסס מחקר וידע מתקדמים שיסייעו למקבלי ההחלטות בגיבוש מדיניות כלכלית-חברתית, שתממש את זכותם של כל תושבי ישראל לתעסוקה הוגנת, לאיכות חיים מכבדת ולשוויון הזדמנויות. כל זאת תוך חתירה מתמדת לפיתוח כלכלה מתקדמת וחדשנית, צמצום פערים ויצירת צמיחה מכלילה ובת קיימא.

מטרות הפורום

עיצוב מדיניות כלכלית-חברתית

ארוכת טווח שבבסיסה
קידום העובדות והעובדים

ניתוח מחקרים ונתונים

מהארץ ומהעולם ליצירת
בסיס ידע מתקדם

ביסוס שיח ציבורי

שבמרכזו חתירה לצמיחה
מכלילה ובת קיימא

קידום הידע והפעולה

של ארגוני העובדים נוכח אתגרי
עולם העבודה של המאה ה-21

